

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ ԼՈՒՍՆԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՐԻԱՑ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ԿԱՔԻՆԵՏ

Ա. ԲԱԲԱՅԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ՁԵՌԱՑԱԳԻՐ

ԳՈՐԾԱԿԱՆ ՑՈՒՑՈՒՄՆԵՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՎԱՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

02
P-12

ՀԽՍՀ ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄԱՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

116

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԵՏ

02
Բ-12

Ա. ԲԱԲԱՅԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ՁԵՌԱՑԱԳԻՐ

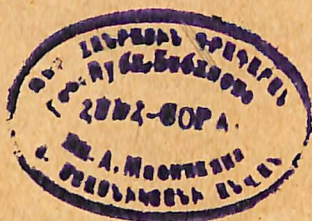
ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑՈՒՄՆԵՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՎԱՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԽՍՀ ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄՍԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1939

9528/5

3757

39

01 MAR 2013

Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Տասնյակ տարիներ ե ինչ դոյություն ունի լատինական գրերի համար հատուկ զբաղարանային ձեռացադիր և դործ ե ամվում Ամբերիկայի, Յեմբուպայի, ինչպես նաև Խորհրդային Միության զբաղարաններում: Վաղուց արդեն մշակվել և նույնպես ուսուեքեն զբաղարանային ձեռացադիրը և կիրառվում ե Խորհրդային Միության զբաղարանային պրակտիկայում: Մեզ մոտ, Խորհրդային Հայաստանում, չնայած վոր զբաղարանային դործը բաժականին լայն ծավալ և ընդունել և քաղաքական-կուլտուրական ճակատի կարեւորագույն ողակներից մեկն ե հանգիսանում, այնուամենայնիվ մինչև հիմա դոյություն չունի հայերեն զբաղարանային հատուկ ձեռացադիր, վորն այնքան անհրաժեշտ ե մեր զբաղարանների կատալոգների արտաքին տեսքը լավացնելու ու նրանց ոլտագործումը հեշտացնելու համար: Մեր զբաղարաններում կարելի յե հանգիլվել այնքան ձեռացադրերով զրված քարտերի, վորքան զբաղարաններ դոյություն ունեն և վորքան մարդիկ աշխատել են այդ կատալոգների վրա: Ինչ խոսք, վոր այս հանգամանքը խոշոր չափով անդրադառնում ե զբաղարանների կատալոգների արտաքին տեսքի, հետեւապես և սպասարկման աշխատանքների վրա ընդհանրապես: Գրադարանային ձեռացադրի այս ձեռնարկի նպատակն ե վերացնել այս բացը մեր զբաղարանային պրակտիկայից:

Պետք է ասել, վոր հայկական դրաղարանները համար հատուկ դրաղարանային ձեռացադիր մշակելն այնքան ել դյուրին ու հեշտ գործ չէր: Հայանի յե, վոր հայերեն դրերի տառատեսակները վորոչ չափով աղքատ են և բացի այդ մեր դրերը իրենց արտաքին տեսքով այնքան ել պարզ ձև չունեն: Մեզ մնում էր միայն ընտրութիւն կատարել յեղած տառատեսակների մեջ և ընտրել համեմատաբար ավելի պարզ և գեղեցիկ տառատեսակը ու դրա հիման վրա յեւ մշակել դրաղարանային ձեռացադիր:

Հայերեն գրադարանային ձեռագրերի մշակելու համար հիմք են դնում եղևինք մեր գործածական բոլոր գրերից Արամյան կոչված գրերը, վորոնք ավելի պարզ են և ուղղահայաց գիրք ունեն, քան մեր մյուս բոլոր գրերը: Բացի գրանից այդ գրերը իրենց արտաքին տեսքով բավականին մոտենում են լատինական պարզ ու գեղեցիկ գրերին: Գրադարանային ձեռագրերը մշակելիս ուղտագործել ենք լատինական և ռուսական գրադարանային ձեռագրերի սկզբունքները, նրանց փորձը և գրելու յեղանակները¹⁾:

Գրադարանային ձեռագրերի մեր այս ձեռնարկը քննության է առնվել ՀԽՍՀ Լուսժողկոմատի Գրադարանային վարչության կողմից հրավիրված Յերևան քաղաքի գրադարանավարների խորհրդակցությունում:

Լույս ընծայվելով գրադարանային ձեռագրերի մեր այս ձեռնարկը չենք կարծում, վոր այն վերջանական է: Հայտնի չէ, վոր ռուսերեն գրադարանային ձեռագրերը, չնայած վոր, ինչպես ասեցինք, վաղուց է մշակվել և կիրառվում է գրադարաններում, շարունակ ճշտվում և կատարելագործվում է գրադարանային պրակտիկայում: Անգամ այդ ձեռնարկի վերջին՝ 1937 թ. հրատարակությունը լույս է տեսել նոր լրացումներով ու ճշտումներով: Կարծում ենք, վոր հայկական գրադարանների համար մշակված գրադարանային մեր այս ձեռագրերը կիրառելով գրադարանային պրակտիկայում, հետագայում նույնպես ավելի ևս կճշտվի և կվերացվեն այն թերությունները, վոր կարող է ունենալ այն:

Ա. Բ.

1) Մասնավորապես ոգտվել ենք՝ Григорьев, Ю. В. Библиотечный почерк. М. 1937 г. ձեռնարկից:

ԻՆՉ Ե ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ՁԵՌԱՑԱԳԻՐԸ

Գրադարանային կատալոգի (գրացուցակ) առաջ գրված խնդիրներից մեկն այն է, վոր նա արտաքնապես լինի պարզ, գեղեցիկ և, վոր գլխավորն է, գյուրընթեռնելի: Ապացուցված է, վոր մի քանի տարբեր ձեռագրերով գրված, վոչ պարզ, դժվար ընթեռնելի քարտերից կազմված կատալոգը վոչ միայն չի գրավում ընթերցողին և շատ շուտ հոգնեցնում է նրան, այլև դժվարացնում է կատալոգից ոգտվելն ընդհանրապես: Այնինչ, հայտնի չէ, վոր կատալոգը ընթերցողի համար հանդիսանում է այն գլխավոր միջոցներից մեկը, վորով կարողանում է նա իմանալ թե ինչ գրքեր կան գրադարանում: Ուստի գրադարանը խոր ուշադրություն պետք է դարձնի կատալոգների արտաքին տեսքի վրա և առաջին հերթին լավացնի քարտերի արտաքին տեսքը, վորոնցից կազմվում են գրադարանի կատալոգները:

Կատալոգի արտաքին տեսքը լավացնելու համար ամենահիմնական միջոցը տպագրված քարտերի կիրառումն է կատալոգում, վորը շնորհիվ տպարանական տառերի պարզության, գյուրընթեռնելիության և միաձևության, կատալոգին տալիս է բավականին հաճելի տեսք: Յերկրորդ միջոցը՝ մեքենադրված քարտերի կիրառումն է, վորն ավելի պարզ է և գյուրընթեռնելի, քան ձեռքով գրված քարտերը: Մեր գաղարանները հնարավորություն չունեն իրենց ամբողջ գրքային ֆոնդի համար ոգտագործել տպագրված քարտեր: Նախ, վոր ՀԽՍՀ Պետգրապլատը պատրաստում է տպագրված քարտեր միայն ընթացիկ գրականության համար, այն ել 1930 թվից սկսած և յերկրորդ՝ Գրադալատը տպագրված քարտեր պատրաստում է գերազանցապես գիտական գրադարանների համար՝ նրանց պահանջներին համապատասխան: Մասնաշաղկան գրադարաններն ամբողջապես, ինչպես և գիտական գրադարաններն իրենց գրականության մեծ մասը (1930 թ. առաջ յեղած գրականության համար) պետք է նկարագրեն ձեռագրով կամ գրամեքենայի միջոցով: Անգամ Ամերիկայի և Յեվրոպայի գրադարանային պրակտիկայում, վորտեղ շատ վաղուց է ինչ կիրառվում են տպագրված կամ մեքենադրված քարտեր, այ-

նուամենայնիվ, այդտեղ ևս, չառ հաճախ, գրքերի նկարագրում-
թյունը կատարվում է ձեռագրով:

Ահա այն դեպքում, յերբ գրադարանում գրքի քարտը պետք է
գրել ձեռագրով, ապա այն գրվում է հատուկ, այսպես ասած
գրադարանային ձեռագրագրով (библиотечный почерк):

Գրադարանային ձեռագրագրի գյուտը կապված է հանրահաշիվ
Եղիսոնի անվան հետ: Եղիսոնը գրությունը ձեռագրային դործի
ասպարիզում կիրառելու համար յերկար փորձերից հետո յեկեղ
է այն յեղրակացության, վոր առանձին տառերով գրված գրու-
թյունը տալիս է ամենապարզ և արագ ձեռագրագրեր: Եղիսոնի
այդ յեղրակացության հիման վրա ամերիկացի հայտնի գրադա-
րանագետ Մելվիլ Դյուելն վերցնելով նրա գյուտի հիմնական այդ
սկզբունքը գեոեւս 19-րդ դարի 80-ական թվականներին մշակում
է գրադարանների համար հատուկ գրադարանային ձեռագրագիր:

Գրադարանային ձեռագրագրի տառերը և թվերը գրվում են
անջատակի, բաժան բաժան, ունեն ուղղահայաց դիրք, ղէրծ են
զարդարանքներից և ավելորդ ղծիկներից: Գրադարանային ձե-
ռագրագրի տառերը իրենց արտաքին տեսքով բավականին մոտ են
տպագիր տառերին, բայց սխալ կլինի իհարկե նույնացվեն գրա-
դարանային ձեռագրագրի տառերը տպարանական տառերին: Կան
գրադարանային ձեռագրագրի մի շարք տառեր, վորոնց արտաքին
տեսքը տարբերվում է տպարանական տառերից (տես նկ. 1):

3K31	Ստալին, Ի.
U 90	Լ ԵՆԻՍԻԿԼՄԻ հարցերը: Թարգ. ռու-
	սերեն 10-րդ հրատ 2-րդ հրատ 3եր
	Կոստրատ: 1937.
	761 էջ 24սմ.

Նկ. 1. Կատալոգային քարտ, գրված գրադարանային ձեռագրագրով (փոքրաց.):

Գրադարանային ձեռագրագրի հիմնական նշանակութունը այն
է, վոր միաձուլություն է մտցնում տարբեր մարդկանց կազմից
գրված փարտերի մեջ, պարզ ու դյուրընթեռնելի յե ընթերցող-
ների համար, գրվում է արագ, հեշտությամբ յուրացվում է աշ-
խատակիցների կազմից և այդպիսի փարտերից կազմված կատա-
լոգը արտաքինապես գեղեցիկ է ու գրավիչ:

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ՁԵՌԱՑԱԳՐՈՎ ԳՐԵԼՈՒ ԿԱՆՈՆՆԵՐՆ ՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Գրադարանային ձեռագրագրով գրելու համար գրադարանա-
վարից առանձին ընդունակություններ չի պահանջվում: Այդ
ձեռագրագրով գրել կարող է յուրաքանչյուր գրադարանավար:
Պետք է միայն վոր գրադարանավարը ձեռք բերի պրակտիկա,
վարժվի գրադարանային ձեռագրագրով գրելու յեղանակներին:
Գրադարանային ձեռագրագրին վարժվելու համար նախորդ փոր-
ձեր պետք է կատարել հատուկ, այսպես ասած միլիմետրացանց
(միլիմետրովկա) թղթի վրա: Անհրաժեշտ է, վոր այդ թղթի
վրա վարժությունները կատարվեն յուրաքանչյուր տառի նկատ-
մամբ առանձին առանձին, յուրաքանչյուր տառը կամ քվանշանը
գրվի բայժը դեպքերում միևնույն յեղանակով և ձևով, իսկա-
կերպով պահպանվեն տառերի չափսերը, տառերի ու բառերի
հեռավորությունը իրարից և այլն: Միլիմետրացանցի վրա վար-
ժություններ կատարելուց հետո գրադարանավարը վարժու-
թյուններ պետք է կատարի քարտերի վրա: Այդ վարժություն-
ների ընթացքում, յերբ գրադարանավարը համոզվում է, վոր ար-
դեն տիրապետել է գրադարանային ձեռագրագրով գրելու տեխ-
նիկային անցնում է գրքերի նկարագրությանը այդ ձեռագրագրով:

Գրադարանավարը կատարելով աշխատանքի կազմակերպման
և գրադարանային ձեռագրագրով գրելու համար պահանջվող ներ-
քոհիշյալ կանոններն ու պայմանները հեշտությամբ կարող է
յուրացնել գրադարանային ձեռագրագրի տեխնիկան, այդ ձեռա-
ցագրի կիրառման հետեանքով ել իր գրադարանում կունենա
գրավիչ, դյուրընթեռնելի կատալոգներ:

1. Գրադարանային ձեռագրագրով գրելու համար նախ և ա-
ռաջ անհրաժեշտ է, վոր գրադարանավարը նստած լինի վորքան
կարելի յե ուղղահայաց դիրքով, առանց կուրծքը հենելու սե-

դանին: Ձեռքերը մինչև արմուկները ամբողջապես պետք է լինեն գրասեղանի վրա, ընդ վորում ձախ ձեռքը պետք է թեթև կերպով հպվի կրծքին, իսկ աջ ձեռքը մոտավորապես զուգահեռ ուղղությամբ լինի աջ ուսին:

2. Միլիմետրացանցը, հետազայում և գրքի քարտը գրասեղանի վրա դրված պետք է լինի գրողի ուղիղ աչքերի դիմաց, ուղղահայաց դիրքով, այնպես վոր քարտի ներքևի հորիզոնական գիծը զուգահեռ լինի գրասեղանի յեղերքին:

3. Տառերը պետք է գրել պարզ, առանց ավելորդ գծիկների և զարդարանքների: Ձևի տեսակետից վոչ մի տարբերություն չպետք է լինի միևնույն տառերի գրության միջև:

4. Խստորեն պետք է հետևել, վոր պահպանվի տառերի ուղղահայաց դիրքը: Ձի թույլատրվում նվազագույն չափով թեքում:

5. Պետք է գրել այնպես, վոր բոլոր տառերի գծերը միևնույն հաստությունն ունենան: Չպետք է գրածայրի հպումը ու ժեղացնել և թուլացնել, վորի հետևանքով տառի գծերը վորոշ տեղերում ուժեղանում և թուլանում են:

Բավական չեն վերահիշյալ կանոնների կիրառումը: Գրադարանային ձեռագագրի լավորակության համար խոշոր նշանակություն ունեն գրության գործիքները և աշխատանքի կազմակերպումն ընդհանրապես: Այս տեսակետից կարևոր նշանակություն ունեն գործածվող թանաքը, գրչակոթը, գրչածայրը, անդամ թանաքամանը:

1. Պետք է գործածել լավորակ թանաք: Պահանջվում է, վոր թանաքը ունենա այնպիսի վորակ, վոր գրելուց հետո արագորեն չորանա և, վոր գլխավորն է, չորանալուց հետո թանաքը ստանա վառ գույն և յերկար ժամանակ պահպանի իր գույնը: Այս տեսակետից ամենալավը համարվում է խիստ սև գույնի թանաքը: Բոլորովին չի հանձնարարվում գրողի համար յեղած թանաքը և նման այլ թանաքներ:

2. Թանաքամանը անպայմանորեն պետք է ունենա ծածկույց՝ փոշուց և այլ կեղտերից պահպանելու համար և շարունակ լիքը լցված լինի թանաքով: Անհրաժեշտ է վոր թանաքամանը լինի գրողի աջ կողմը և վորքան կարելի յե մոտ դեպի իրեն:

3. Հանձնարարվում է գործածել այնպիսի գրչակոթներ, վորոնք յերեք կողմից հատվածքներ ունենան: Այս ձևի գրչակոթները հնարավորություն են տալիս գրողին գրչակոթը շարունակ բռնել ուղիղ գրությամբ, վորպիսի դեպքում նրա գրության

չարժումները լինում են ավելի ազատ և հաստատուն: Գրչակոթը պետք է բռնել դերազանցապես միջին և բութ մատներով, վերևից, ուղիղ գրությամբ, գրչակոթին հպելով ցուցամատը: Ձի թույլատրվում ցուցամատը ուժեղ և այն ել կծկված գրությամբ հպել գրչակոթին:

4. Լավորակ գրության համար խոշոր նշանակություն ունի նաև համապատասխան գրչածայրերի գործածումը: Պետք է գործածել այնպիսի գրչածայրեր, վորնք ունեն գնդիկաձև վերջավորություն: Այս տեսակետից հանձնարարվում է «Մոյուզ» ֆաբրիկայի № 60, № 516 EF և № 510 EF գրչածայրերը: Մասնավորապես հանձնարարվում է «ինքնահոս գրիչի» գործածումը: Գրադարանային ձեռագագրով գրելու համար բոլորովին չի հանձնարարվում «ոնդո» կաշված գրչածայրերը: Անհրաժեշտ է, վոր գրչածայրը պահվի շարունակ մաքուր գրությամբ: Գրելուց հետո գրչածայրը պետք է մաքրել մահուդի կտորով:

5. Ծծողական բոլորովին չի թույլատրվում գործածել: Գրելուց հետո գրքի քարտը պետք է թողնել ինքն իրեն չորանա:

Գրության ամողջապահության համար անհրաժեշտ է, վոր գրադարանավարը չգործածի շատ բարակ գրչակոթներ: Ընդհանրապես ուրիշ ընթացքում պետք է գործածել մի քանի տարբեր հաստություն ունեցող գրչակոթներ: Այս կերպ գրողի ձեռքի մկանների գրության մեջ առաջանում է փոփոխություն, վորը չուտ չի հոգնեցնում նրան: Այնուամենայնիվ, յերբ գրադարանավարը նկատում է, վոր յերկար գրելու հետևանքով ձեռքը հոգնել է, պետք է անմիջապես զադարեցնի գրությունը և մի քանի րոպեյով հանգստանա: Սա անհրաժեշտ է թե՛ իր առողջության և թե՛ գրության վորակի համար:

ՏԱՌԵՐԻ ՅԵՎ ԹՎԱՆՇԱՆՆԵՐԻ ՉԱՓՍԵՐԸ

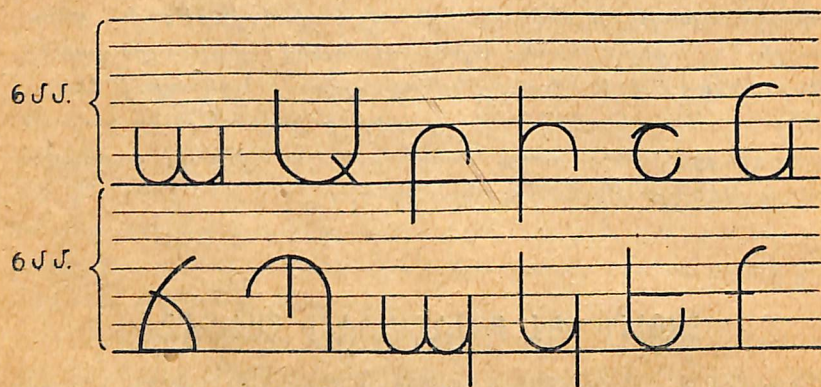
Տառերի և թվանշանների չափսերը վորոշելու համար նկատի յե ունեցվում կառավորային քարտի միջազգային չափի տողերի հեռավորությունն իրարից, վորը հավասար է ուղիղ վեցը միլիմետրի: Բաժանելով այն յերեք հավասար մասի ոտացվում է յերկուական միլիմետր յուրաքանչյուր մասում: Սրանից ել պետք է յեղնել վորոշելու գրադարանային ձեռագագրի տառերի և թր-

վանչանների յերկարութիւնը: Այդ հաշիւով հայերեն վոքերա-
տառերի բարձրութեան համար նկատի պետք է ունենալ յերեք
դեպք:

ա) Այն տառերը, վորոնք գրվում են յերկու տողի մեջ (ա,
ն, ս, ռ և այլն) բարձրութեան համար պետք է ընդունել յերկու
միլիմետր:

բ) Այն տառերը, վորոնք գրվում են յերեք տողի մեջ (բ,
գ, դ, ե, զ, ժ, ղ և այլն) բարձրութեան համար պետք է ըն-
դունել յերեք և կես միլիմետր:

գ) Այն տառերը, վորոնք գրվում են չորս տողի մեջ (ի, կ,
խ, փ, փ, վ և այլն) տառի բարձրութիւնը պետք է լինի հինգ
միլիմետր, ընդ վորում յերեք և կես միլիմետր տողից վերև,
մեկ և կես միլիմետր տողից ներքև: Իսկ ծ, ճ, տառերի բարձ-
րութիւնը պետք է հավասար լինի յերեք միլիմետրի, «է» տառի
բարձրութեան համար պետք է ընդունել չորս միլիմետր, վորից
յերեք և կես միլիմետր տողից վերև, կես միլիմետր տողից ներ-
քև: Պետք է հետևել այս չափսերի կիրառմանը, հակառակ պա-
րապայում տողերի տառերը կարող են իրար հետ միանալ: Մինչ-
դեռ այս չափսերը պահպանելով տողերի միջև մնում է ուղիղ
մեկ միլիմետր ազատ տարածութիւն (տես նկ. 2):

Նկ. 2. Տառերի չափսերը կատարելային լարի 6 մմ. հեռավորութիւն
ունեցող տողերի միջև (մեծացրած):

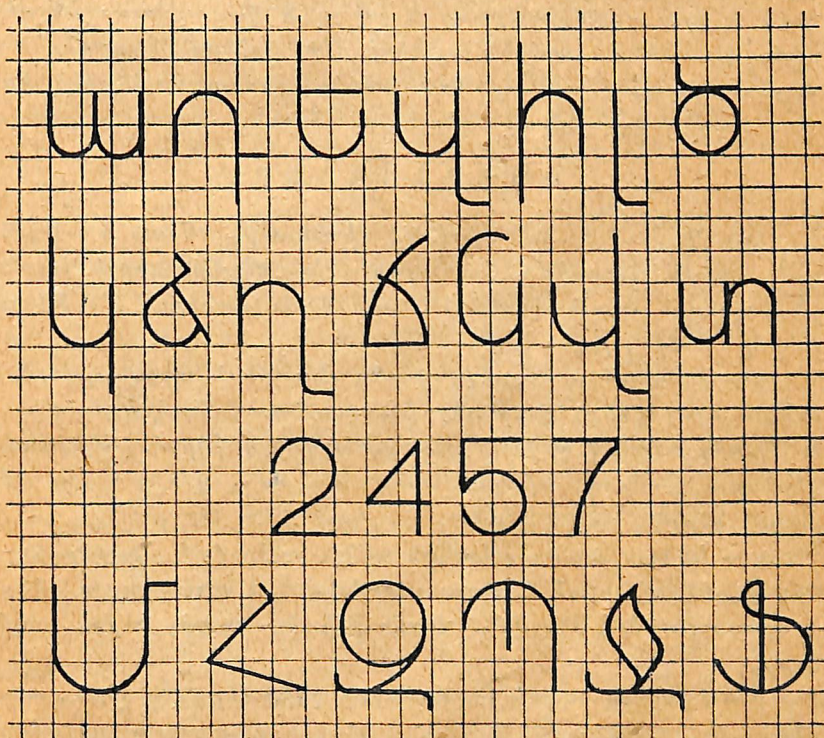
Փոքրատառերի լայնութիւնը հավասար պետք է լինի յեր-
կու միլիմետրի, բացի ա, գ, դ, զ, ք, ժ, խ, ղ, ւ, պ, ռ, վ,
տ, փ, և տառերից, վորոնց պետք է տալ յերեք միլիմետր լայ-

նութիւն: Փոքրատառերից լ, յ, ե, և տառերի հորիզոնական դը-
ծերի յերկարութիւնը պետք է լինի մոտ մեկ միլիմետր:

Մեծատառերի բարձրութիւնը պետք է վերցնել յերեք և
կես միլիմետր, բացի է, Ջ, Ջ, Ջ, Ջ, Ք, տառերից վորոնց յեր-
կարութիւնը պետք է լինի չորս և կես միլիմետր, ընդ վորում
կես միլիմետրը տողից ներքև: Մեծատառերի լայնութիւնը պետք
է հավասար լինի յերեք միլիմետրի, բացի Գ, Դ, Թ, Ժ, Խ, Դ,
Մ, Ռ, Վ, և Փ տառերից, վորոնց լայնութիւնը հավասար է
չորս միլիմետրի:

Թվերի բարձրութիւնը պետք է լինի յերեք միլիմետր, լայ-
նութիւնը՝ յերկու միլիմետր:

Առանձին տառերի հեռավորութիւնը բառերի մեջ պետք է
ընդունել մոտ մեկ միլիմետր, նախադասութեան մեջ բառերի հե-
ռավորութիւնն իրարից՝ չորս միլիմետր, նախադասութիւնների

Նկ. 3. Տառերի և թվանշանների բարձրութիւնն և լայնութիւնը միլի-
մետրացանցի վրա (մեծացրած):

հեռավորութիւնն իրարից նույնպէս չորս միլիմետր ընդ վորում հեռավորութիւնը պետք է վերցնել կետադրութեան նշանից: Գրադարանավարը իր պրակտիկ աշխատանքներում պետք է հետեւի պահանջվող այս չափերին, հակառակ դեպքում կխախտվի քարտի պարզութիւնը:

ՀԱՅԵՐԵՆ ԱՅՐՈՒԲԵՆԻ ՏԱՌԵՐԸ ԳՐԵԼՈՒ

ՅԵՂԱՆԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ՆՎԱԳՆԵՐԸ

Գրադարանային ձեռնագրով գրելիս պետք է աշխատել միանգամից գրել ամբողջ տառը, առանց ընդհատելու այն: Այդ պահանջվում է նրա համար, վոր ինչպէս գրադարանային փորձը ցույց է տվել, յերբ տառը միանգամից է գրվում պահպանվում է նրա միաձուլութիւնը և արագ է կատարվում: Ինչպէս հիմա կատեններ, հայերեն տառերի մեծ մասը հնարակոր և միանգամից գրել, սակայն կան տառեր, վոր պետք է գրել յերկու և ավելի նվազներով (տես նկ. 4, 5, 6):

Փ Ո Ք Ր Ա Տ Ա Ռ Ե Ր

ա— Գրվում է մեկ նվազով, միանգամից: Պետք է սկսել գրել ձախից, առաջին ուղղահայաց գծից, վերևից ներքև առանց ընդհատելու շարունակվում է տառի մյուս մասերը: 1 նվազ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 3 մմ.

բ— Սկսվում է ներքևից վերև: Առաջին նվազով գրվում է ուղղահայաց գիծը, վորի վերևի մասում տրվում է կիսաչրջան: Յերկրորդ նվազով գրվում է հորիզոնական գծիկը մեկ միլիմետր յերկարութեամբ: 2 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

գ— Սկսում է հորիզոնական գծից, աջից ձախ, բարձրանում է վեր գծելով չրջան և ապա տարվում է ուղղահայաց գիծը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

դ— Սկսվում է ձախ ուղղահայաց գծից ներքևից վերև, ապա կիսաչրջան կադմելով իջեցվում է յերկրորդ ուղղահայաց գիծը: Հետեյալ նվազով տարվում է հորիզոնական գիծը մեկ միլիմետր յերկարութեամբ: 2 նվազ: Բարձ. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

ե— Սկսվում է վերևից ներքև առանց ընդհատելու պետք է գրել տառի յերկրորդ մասը ներքևից վերև մոտ մեկ միլիմետր յերկարութեամբ: Հետեյալ նվազով գրվում է հորիզոնական գիծը 2 մմ. բարձրութիւնից: 2 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 2 մմ.

զ— Սկսվում է առաջին ուղղահայացից, վերևից, առանց ընդհատելու գրվում է մնացած մասը, ներքևում դեպի աջ տալով փոքրիկ գծիկ մեկ միլիմետրի սահմանում: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

է— Սկսվում է վերևից ներքև: Յերկրորդ նվազով տրվում է հորիզոնական գիծը: 2 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 2 մմ. տողից վերև, $\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

ը— Սկսվում է ներքևից, հորիզոնական գծից, աջից դեպի ձախ, ապա առանց ընդհատելու գրութիւնը բարձրացվում է վեր և գրվում է տառի մնացած մասը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

թ— Սկսվում է ձախ ուղղահայաց գծից ներքևից վերև, առանց ընդհատելու շարունակվում է տառի մնացած մասը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

ժ— Սկսվում է վերևից, ուղղահայացից, այնուհետև գիծը տարվում է դեպի ձախ, կիսաչրջան գծելով հորիզոնական գծով միացվում է ուղղահայաց գծին: Հորիզոնական գիծը մոտ 1 միլիմետրի չափ պետք է անցնի ուղղահայաց գծի այն կողմը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

ի— Սկսվում է ձախ ուղղահայաց գծից, վերևից ներքև, այնուհետև նույն ուղղահայացով գրիչը մոտ $3\frac{1}{2}$ միլիմետր բարձրանում է և գրվում է տառի մնացած մասը: 1 նվազ: Բարձր. 5 մմ., վորից $3\frac{1}{2}$ մմ. տողից վերև, $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

լ— Սկսվում է վերևից ներքև, ապա ներքևում մեկ միլիմետր դեպի աջ: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

խ— Սկսվում է վերևից ներքև, ապա նույն ուղղահայացով բարձրանում է գրիչը և մոտ $3\frac{1}{2}$ միլիմետր բարձրութեան վրա գրվում է տառի մնացած մասը: 1 նվազ: Բարձր. 5 մմ., վորից $3\frac{1}{2}$ մմ. տողից վերև, $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

ծ — Սկսվում է վերելից, գրելը թեքվելով դեպի աջ իջնում է ներքև, կիսաչրջան տալով բարձրանում է վեր և մոտ 2 միլիմետր բարձրության վրա հորիզոնական դժով միացվում է կոր դծին: Հորիզոնական դծը մոտ մեկ միլիմետրի չափ պետք է անցնի կոր դծի այն կողմը: 1 նվազ: Բարձր. 3 մմ., լայն. 2 մմ.

կ — Սկսվում է վերելից, առաջին ուղղահայացից: Տողի մոտ թեքվում է դեպի աջ կիսաչրջան կազմելով գրելը բարձրանում է վեր 2 միլիմետր և ապա նույն դծի վրայով իջնում է ներքև տողից $1\frac{1}{2}$ միլիմետր ցած: 1 նվազ: Բարձր. 5 մմ., վորից $3\frac{1}{2}$ մմ. տողից վերև, լայն. 2 մմ.

ե — Սկսվում է վերելից ներքև. ապա գրելը նույն ուղղահայացով բարձրանում է մոտ 2 միլիմետր, կիսաչրջան կազմելով իջնում է դեպի տողը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 2 մմ.

ձ — Սկսվում է վերելի թեք դծից, վորը պետք ունենա մոտ 1 միլիմետր յերկարություն, ապա դծը շարունակվում է դեպի ձախ և գրվում է «6» թվանշանի ձևով, այնուհետև առանց ընդհատելու գրությունը գրելը թեք դժով իջնում է դեպի տողը: 1 նվազ: Բարձր. 3 մմ., լայն. 2 մմ.

դ — Սկսվում է վերելից 2 միլիմետր բարձրությունից, վորից հետո գրելը նույն դժով բարձրանում է և թեքվում դեպի աջ կիսաչրջան կազմելով իջեցվում է ուղղահայաց դծը, ապա 1 միլիմետր յերկարությամբ այդ դծը թեքվում է դեպի աջ: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

ն — Սկսվում է վերելից աննշան կարողություն տալով իջեցվում է դծը մինչև տողը: Այնուհետև առանց ընդհատելու գրությունը շարունակվում է դեպի աջ, տողի վրա հորիզոնական դծելով բարձրացվում է և միացվում թեք դծին: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 2 մմ.

վ — Սկզբում գրվում է առաջին ուղղահայաց դծը վերելից ներքև, առանց ընդհատելու գրությունը շարունակվում է յերկրորդ ուղղահայաց դծը ներքևից վերև և ապա վերևում արվում է մեկ միլիմետր յերկարությամբ հորիզոնական դծ դեպի աջ: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

յ — Սկսվում է վերելից ներքև ապա հորիզոնական դծ մոտ 1 միլիմետր յերկարությամբ դեպի ձախ: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ. վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

ն — Սկսվում է վերելից, աջից ձախ: Սկզբում գրվում է մոտ մեկ միլիմետր յերկարությամբ կոր դծ, ապա իջեցվում է ուղղահայաց մինչև տողը, վորից հետո առանց ընդհատելու շարունակվում է գրությունը «ս» տառի ձևով: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 2 մմ.

շ — Գրվում է յերկու տողի մեջ: Սկզբում գրվում է կոր դծ՝ ձախից աջ 2 միլիմետր յերկարությամբ, ապա գրելը յետ է դառնում և կազմում է ավելի խոր կիսաչրջան՝ բացվածքը դեպի վեր: 1 նվազ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 2 մմ.

ռ — Սկզբում գրվում է առաջին ուղղահայացը վերելից ներքև, այնուհետև գրելը բարձրանում է նույն ուղղահայացով և չհասած յերկրորդ միլիմետրին թեքվում է դեպի աջ սուր անկյուն կազմելով դժում է յերկրորդ ուղղահայացը վերելից ներքև: 1 նվազ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 2 մմ.

չ — Սկսվում է վերելից՝ դծելով բութ անկյուն տողի վրա, այնուհետև առանց ընդհատելու գրությունը շարունակվում է տողից ցած $1\frac{1}{2}$ միլիմետր և ապա նույնպիսի բութ անկյուն (ավելի մեծ) կազմելով վերջանում է տառի գրությունը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

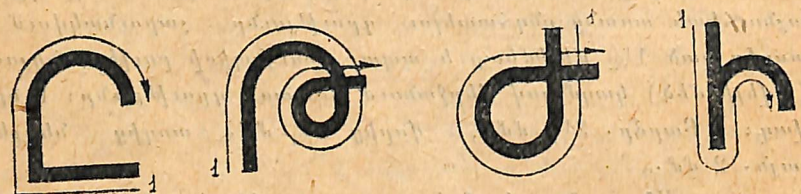
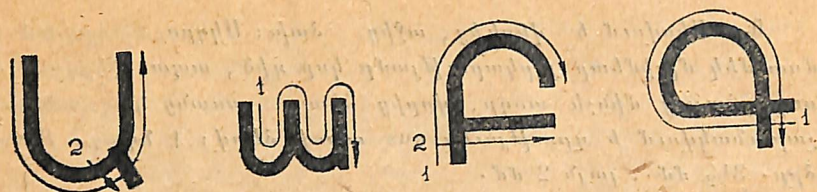
պ — Սկզբում գրվում է «ա» տառի ձևով այն տարբերությամբ, վոր յերրորդ ուղղահայացը շարունակվում է տողից ցած: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

ջ — Սկսվում է վերելից: Սկզբում գրվում է լատինական «S» տառը ներքև մասը աննշան կորություն տալով, ապա վերելից նրան միացվում է յերկրորդ «S»-ը, վորը շարունակվում է տողից ներքև բութ անկյուն կազմելով դեպի աջ: 2 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

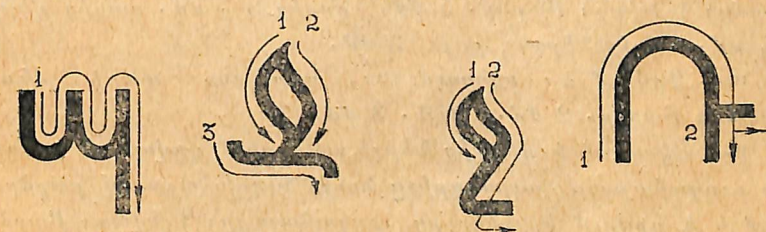
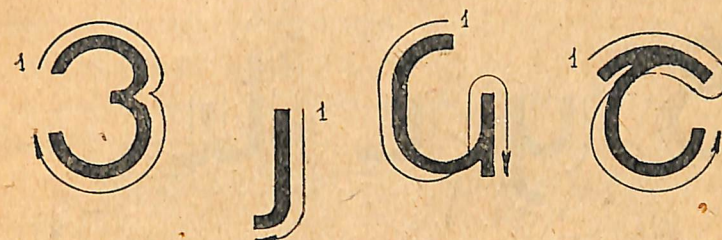
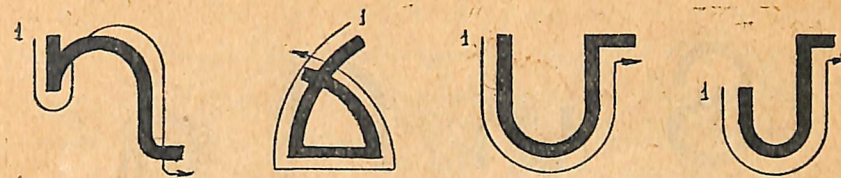
ռ — Գրվում է «ռ» տառի նման: Յերկրորդ ուղղահայացը շարունակվում է տողի վրա դեպի աջ մոտ 1 միլիմետր յերկարությամբ: 1 նվազ: Բարձր. 2 մմ. լայն. 3 մմ.

ս — Գրվում է «ա» տառի ձևով առանց յերրորդ ուղղահայացի: 1 նվազ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 2 մմ.

վ — Գրվում է սկզբում «ս» տառի ձևով, ապա յերկրորդ ուղղահայացը բարձրանում է վեր և նույն ուղղահայացով իջնում է տողից $1\frac{1}{2}$ միլիմետր ցած, վորից հետո տարվում է հորիզոնական դծը դեպի աջ՝ մոտ 1 միլիմետր յերկարությունով:

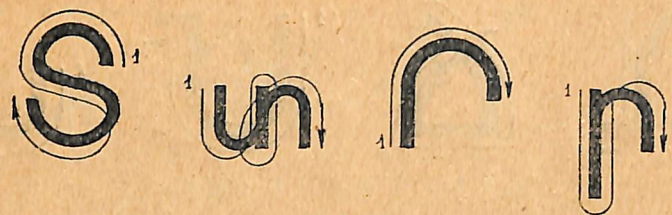

Նկ. 4. Հայերեն այբուբենի տառերը դրելու յեղանակներն ու նվազները (Ա—Ձ)

Նկ. 5. Հայերեն այբուբենի տառերը դրելու յեղանակներն ու նվազները (Ղ—Վ)

Նկ. 6. Հայերեն այբուբենի տառերը գրելու յեղանակներն ու նվազները (Տ—Տ)

Թյամբ: 1 նվազ: Բարձր. 5 մմ., վրդից $3\frac{1}{2}$ մմ. տողից վերև, $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

տ— Գրվում է սկզբում «ս», ապա «ս» տառի ձևով: 1 նվազ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 3 մմ.

բ— Սկսվում է վերևից ներքև: Սկզբում գրվում է առանձին ուղղահայացը, ապա գրիչը նույն ուղղահայացով բարձրանում է և գրվում է յերկրորդ ուղղահայացը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վրդից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

ց— Սկզբում գրվում է «ս» տառի ձևով, ապա յերկրորդ ուղղահայացը շարունակվում է տողից ցած, վրդից հետո դեպի ձախ թեքվելով արվում է հորիզոնական դիժ 1 միլիմետր յերկարությամբ: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վրդից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

չ— Սկսվում է վերևից ներքև, ապա դեպի աջ հորիզոնական դիժ մեկ միլիմետր յերկարությամբ: 1 նվազ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 2 մմ.

փ — Գրվում է «վ» տառի ձևով առանց ներքևի հորիզոնականի, ապա առանց ընդհատելու գրությունը գրիչը բարձրանում է նույն ուղղահայացով վեր և գրվում է տառի մնացած մասը: 1 նվազ: Բարձր. 5 մմ., վրդից $3\frac{1}{2}$ մմ. տողից վերև, $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

ք — Սկսվում է վերևից, աջ կողմից: Սկսելով չպետք է կես դնել: Հորիզոնական դիժ բարձրությունը տողից 2 միլիմետր: 2 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 2 մմ.

և — Սկսվում է վերևից ներքև: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

օ — Սկսվում է ձախից աջ: 1 նվազ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 2 մմ.

Նկ. 7. Թվանշանների և հայերեն այբուբենի հանված տառերի գրելու յեղանակներն ու նվազները

ֆ — Սկսվում է ներքևից վերև, ապա գրիչը թեքվում է դեպի ձախ փոքրիկ կիսաշրջան տալով գրվում է տառի մնացած մասը: 1 նվազ: Բարձր. 5 մմ., վրդից $3\frac{1}{2}$ մմ. տողից վերև, $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Բոլոր մեծատառերը գրվում են սողից վերև, բացի Ձ, Է, Ձ, Զ, Լ և Ք տառերից, վորոնց բարձրությունը հավասար պետք է լինի, ինչպես ասացինք 4 միլիմետրի, ընդվորում կես միլիմետրը սողից ներքև, իսկ լայնությունը հավասար պետք է լինի 3 միլիմետրի, բացի Գ, Դ, Ժ, Խ, Ղ, Մ, Ռ, Վ, Փ տառերից, վորոնց լայնությունը հավասար է 4 միլիմետրի:

Մեծատառերի գրելու ձևը, բացի Ա, Զ, Հ, Ձ, Մ, Յ, Զ, Պ, Զ, Ռ, Ս, Ր, Յ և Ք տառերից նույն է ինչ փոքրատառերինը:

Ա — Սկզբում գրվում է ինչպես «Ս» մեծատառը, վորից հետո աջ անկյան ներքևի մասում ավելացվում է թեք գիծ: 2 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Զ — Գրվում է սկզբում «2» թվանշանի ձևով, սակայն առանց ներքևի մասի: Յերկրորդ նվազով ավելացվում է ձախից աջ տառի ներքևի մասը: 2 նվազ: Բարձր. 4 մմ., վորից $\frac{1}{2}$ մմ. սողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Հ — Սկզբում է վերևից, թեք գծից: Սկզբում գրվում է վերևի թեք գիծը 1 միլիմետր յերկարությամբ, ապա առանց ընդհատելու շարունակվում է տառի ներքևի մասը, ընդվորում ներքևի թեք գծի յերկարությունը հավասար պետք է լինի 3 միլիմետրի: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Զ — Գրվում է «2» թվանշանի ձևով: 1 նվազ: Բարձր. 4 մմ., վորից $\frac{1}{2}$ մմ. սողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Մ — Սկզբում գրվում է «Ս» մեծատառի ձևով, ապա առանց ընդհատելու տարվում է վերևի հորիզոնական գիծը 1 միլիմետր յերկարությամբ դեպի աջ: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 4 մմ.

Յ — Գրվում է «3» թվանշանի ձևով այն տարբերությամբ, վոր ներքևի կիսաշրջանը մի փոքր ավելի մեծ պետք է լինի քան վերևինը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Զ — Սկզբում գրվում է վերևի շրջանը, վորն սկզբում է ներքևից վերև, ապա վերևում շրջան կաղմելուց շարունակվում է թեք դեպի ձախ մինչև սողը: Յերկրորդ նվազով հատվում է այդ գծի վերջավորությունը թեք գծով ձախից աջ: 2 նվազ: Բարձր. 4 մմ. վորից $\frac{1}{2}$ մմ. սողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Պ — Սկզբում գրվում է փոքրատառ «դ» տառի ձևով առանց հորիզոնական գծի, վորից հետո տրվում է շրջանի միջև յեղած

ուղղահայացը վերևից ներքև: Այդ ուղղահայացը մի փոքր յերկար պետք է լինի քան առաջին ուղղահայացը: 2 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Զ — Գրվում է յերեք նվազով: Սկզբում գրվում է տառի վերևի մասը փոքրատառ «զ» տառի գլխի ձևով, այսինքն լատինական յերկու յրար հետ միացած «S» տառ, սակայն ավելի թեք է ավելի բացված: Հետևյալ նվազով գրվում է տառի ներքևի մասը ձախից աջ: 3 նվազ: Բարձր. 4 մմ., վորից $\frac{1}{2}$ մմ. սողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Ռ — Սկզբում է ձախ ուղղահայացից ներքևից վերև, ապա կիսաշրջան տալով իջեցվում է յերկրորդ ուղղահայացը դեպի սողը: Յերկրորդ նվազով տրվում է հորիզոնական գիծը մոտ 2 միլիմետր բարձրությունից: 2 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ. լայն. 4 մմ.

Ս — Սկզբում է ձախ ուղղահայացից վերևից ներքև, ապա սողի վրա կիսաշրջան տալով տարվում է յերկրորդ ուղղահայացը ներքևից վերև: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Տ — Սկզբում է վերևից, աջից դեպի ձախ: Տառի վերևի կիսաշրջանը մի քիչ փոքր պետք է լինի ներքևի կիսաշրջանից: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Ր — Սկզբում է ձախ ուղղահայացից ներքևից վերև, ապա առանց ընդհատելու գրությունը կիսաշրջան տալով գրվում է տառի մնացած մասը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Յ — Սկզբում է բացվածքի վերևի գծից, դեպի աջ կիսաշրջան կաղմելով տարվում է դեպի վեր և ապա գրեչը թեքվելով դեպի ձախ, գրվում է տառի մնացած մասը: Վերևի շրջանը փոքր պետք է լինի ներքևի շրջանից: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Ք — Սկզբում է ներքևից վերև առանց ընդհատվելու գրությունը գրվում է վերևի շրջանը: Յերկրորդ նվազով տրվում է հորիզոնական գիծը սողի վրա: 2 նվազ: Բարձր. 4 մմ., վորից $\frac{1}{2}$ մմ. սողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Համաձայն դիտարկանքների կատարողից ախի կանոնների գրքերի նկարագրությունը պետք է կատարել այն ուղղագրությամբ, ինչ ուղղագրությամբ տպագրված է գրքի տիտղոսաթերթը: Նկատի ունենալով այս հանգամանքը այբուբենից հանված «է» և «Օ» տառերի գրելու ձևը նույնպես տրված

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Առաջարան	3
2. Ինչ է գրադարանային ձեռագրադիրը	5
3. Գրադարանային ձեռագրադրերով գրելու կանոններն ու պայմանները	7
4. Տառերի և թվանշանների չափերը	9
5. Հայերեն այբուբենի տառերը գրելու յեղանակներն ու նվազները	12
Փոքրատառեր	12
Մեծատառեր	20
6. Թվանշանների և այլ նշանների գրելու կանոնները	22

Գլավրիտ 8013 պատվեր 262, տիրաժ 1500

Հանձնված է արտադրության 8 մարտի 1939 թ. ստորագրված է տպելու

«Հայկական ԽՍՀ Ժողկոմխորի հրատարակչության «Խորհրդային Հայաստան»-ի տպարան, Ֆերևան

9528/5

ԳԻՆԸ 1 Դ. 20 Կ.

Ա. ԲԱԲԱՅԱՆ

БИБЛИОТЕЧНЫЙ ПОЧЕРК

Երևան, Наркомпрос Арм. ССР. 1939.